

СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ (НАТО)

Вінницький національний технічний університет

Анотація: проаналізовано історію створення та діяльність Північноатлантичного Альянсу (НАТО).

Ключові слова: НАТО, ООН, Альянс, СРСР, США, Західний Європейський пакт, революція, конгрес

Abstract: *the history of the establishment and activities of the North Atlantic Alliance (NATO) is analyzed.*

Keywords: *NATO, UN, Alliance, USSR, US, Western European Pact, Revolution, Congress*

Вступ

На сьогодні НАТО залишається найбільш міцним та послідовним у своїх діях воєнно-політичним блоком. Зважаючи на те, що кордони НАТО впритул наблизились до кордонів України внаслідок розширення альянсу на схід, стратегія НАТО істотно впливала і впливатиме на формування пріоритетів зовнішньої політики України. Очевидно, що участь України в різноманітних програмах НАТО сприяє, по-перше, активному залученню нашої держави до формування нової євроатлантичної архітектури безпеки, а по-друге, отриманню необхідного для молодій державі досвіду дії в кризовій ситуації. Саме тому нам необхідно якомога більше дізнаватися про НАТО, зокрема, і про історію його утворення.

Створення, розширення та діяльність Північноатлантичного Альянсу (НАТО)

Історія створення НАТО безпосередньо пов'язана з тими подіями, що відбувалися у світі після другої світової війни. Але спробуємо виявити корені НАТО ще глибше. Три рази з часу Французької революції за останні двісті років Європа змогла мирним шляхом змінити основи своєї безпеки. Сьогодні континент знову стоїть на порозі таких змін. Перша постнаполеонівська архітектура європейської безпеки була розроблена на віденському конгресі у 1815 році, що утримувала загрозу великомасштабної європейської війни впродовж 99 років. Молоді США залишилися збоку, хоча за сорок років брали участь у двох війнах з англією.

Другого разу архітектура європейської безпеки була дещо змінена у версалі в 1919 році. Центральну роль в цьому процесі відігравав президент Вудро Вільсон, але США поспішили відійти від участі в будь-яких структурах, створених за їх же допомогою. Цей крок сприяв послабленню америки і призвів до трагічного відновлення загальної війни двадцять років потому, коли у 1945 році знову настав час перегляду засад європейської безпеки, великі держави спочатку збудували систему, засновану на принципах, проголошених на Ялтинській і потсдамській конференціях і у статуті ООН. Але вже у 1947 році, зрозумівши, що вона не здатна стримати радянську експансію, лідери західних країн створили більш ефективну структуру колективної безпеки для мирного часу, в основу якої були покладені «доктрина Трумена», «план Маршала», НАТО, атлантичне партнерство і провідна роль америки.

Найефективнішою з нині існуючих організацій такого зразка є організація північноатлантичного Договору — НАТО. Зазначимо, що процес її становлення та розвитку був своєрідним доповненням процесу економічної, політичної і культурної інтеграції країн Західної Європи, який набував обертів і фактично став її найважливішою складовою. Такий взаємозв'язаний розвиток економічних, військово-політичних і гуманітарних структур призвів до вражаючої зміни соціального та політичного ландшафту Європи, що продемонструвала світові ефективність західної моделі демократії.

Початком процесу формування оборонного союзу країн Заходу можна вважати зустріч у Брюсселі 4 березня 1948 р. представників Бельгії, Великої Британії, Люксембургу, Нідерландів та Франції, на якій обговорювалася англо-французька пропозиція розробки договору про взаємну допомогу п'яти держав. Ідея такого договору визріла в умовах післявоєнного розколу «великої коаліції» та початку «холодної війни». Не торкаючись проблеми першопочтовху і винуватців

останньої, дискусії стосовно якої, очевидно, будуть тривати ще не один десяток років, наголосимо, що розгорталася вона в умовах всезростаючої недовіри колишніх союзників один до одного, тобто групи західних держав до СРСР і навпаки. Для США, Великої Британії, Франції та низки інших європейських країн ознаками ворожості й експансіонізму Радянського союзу були уповільненість процесу демобілізації червоної армії після війни, встановлення прорадянських урядів у країнах східної Європи, створення комінформу, блокада Берліну та ін. У свою чергу, СРСР звинувачував США у небажанні післявоєнної співпраці та намірах встановити свій контроль над Європою і світом, що засвідчували, на думку радянського керівництва, «доктрина Трумена» і «план Маршалла», створення бізонії, спроби США залишитися монополістом у сфері ядерних озброєнь та ін. кількість обопільних претензій з року в рік зростала, але безсумнівним залишається факт неадекватного тлумачення й оцінки кожного кроку протилежної сторони, тобто взаємна недовіра. Саме в такій атмосфері, вбачаючи реальну загрозу СРСР, зібралися у Брюсселі в березні 1948 р. представники групи західноєвропейських країн. Після обговорення й удосконалення запропонованого британського проекту 17 березня 1948 р. був підписаний брюссельський договір про співробітництво в економічній, соціальній та культурній сферах та колективну самооборону (офіційна назва — «Західний Європейський пакт»). У стратегічному вимірі договір мав дві мети: відвернути загрозу відродження військової могутності Німеччини і протистояти загрозі військового конфлікту з Радянським союзом. Він передбачав автоматичне надання допомоги у випадку агресії проти будь-якої з країн-учасниць договору, а також проведення консультацій у випадку загрози з боку Німеччини або агресії на іншому континенті. Згідно з Договором створювалася консультативна рада, яка складалася з міністрів закордонних справ п'яти держав-учасниць, а також комітет оборони у складі міністрів оборони, що очолювали раду. Договір укладався на 50 років. створена ним організація називалася «Західний союз». Майже відразу почалась розбудова військових структур союзу. Вже у квітні 1948 р. було засновано військовий комітет, що здійснював спільне оборонне планування і вивчав проблеми взаємодії між збройними силами держав-учасниць Договору. У вересні 1948 р. було створено три об'єднаних військових командування: сухопутних сил (головнокомандувач-генерал де Латр де Тасіньї, Франція), військово-повітряних сил (головнокомандувач-головний маршал авіації Дж. Робб, велика британія) і військово-морських сил (головнокомандувач-віце-адмірал Жожар, Франція). Тоді ж було створено комітет головнокомандувачів об'єднаними силами на чолі з фельдмаршалом Б. Монтгомері, Велика Британія. Його штаб перебував у Фонтенбло (Франція). Утворена у межах брюссельського договору військова структура дістала назву «Західноєвропейська оборонна організація».

Висновки

1. Прагнення Великобританії, Франції, Бельгії, Нідерландів і Люксембургу створити спільну систему оборони та зміцнити взаємні зв'язки у такий спосіб, аби ефективніше протистояти ідеологічній, політичній та військовій загрозі своїй безпеці з боку СРСР, знайшло своє вираження у підписанні 17 березня 1948 р. Брюссельського договору.

2. 4 квітня 1949 р. було підписано Північноатлантичний (Вашингтонський) договір за участю країн Бенілюксу, Великобританії, Данії, Ісландії, Італії, Канади, Норвегії, Португалії, США та Франції, який започаткував спільну систему безпеки на основі партнерства зазначених дванадцяти країн. Створення НАТО прискорило та зміцнило процес інтеграції країн західної демократії.

3. Аналіз загальних концептуальних положень діяльності НАТО показує, що з початку існування і до 1955 р. її діяльність базувалася на концепції оборони (так званий перший стратегічний період). Загострення протистояння СРСР та НАТО зумовило перегляд цієї стратегії та вироблення нової стратегії "масованого контрудару", суть якої зводилася до повної готовності до війни з використанням ядерної зброї. Ця стратегія застосовувалася протягом 1955-1967 рр. (другий стратегічний період). Так званий третій стратегічний період, або третя стратегія "гнучкого реагування" НАТО була розпочата в 1967 р. після схвалення Північноатлантичною радою доповіді "Про майбутні завдання Альянсу" ("повідь Армеля") і тривала до 1991 р. Відразу після 1991 р. Альянс розпочав трансформацію своїх концепцій і структур. Основною

метою НАТО залишилася колективна оборона країн-членів, але була доповнена завданням зміцнення безпеки на всьому європейському континенті. Зростання уваги Альянсу до європейського напрямку підсилювалося бажанням США підвищити відповідальність (насамперед фінансову) європейців за власну безпеку. Ці кардинальні зміни не могли не вплинути на Північноатлантичний Альянс і зумовили початок процесу його адаптації до нових геополітичних умов (четвертий стратегічний період).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Створення НАТО та становлення блокового протистояння [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://uanato.info/1-natohistory.asp>
2. Передумови, історія виникнення та розвиток програми НАТО [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/16526/>.
3. НАТО [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/НАТО>
4. Історія створення НАТО: цілі та структури [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ji.lviv.ua/n77texts/istoriya_stvorennya_NATO.htm

Манелюк Віталій Дмитрович – студент групи УБ-176, Факультет менеджменту і інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: gvozdik620@gmail.com

Науковий керівник: **Корнієнко Валерій Олександрович** – кандидат історичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, академік Української Академії політичних наук, e-mail: valkorney1958@gmail.com.

Maneliyk Vitaliy D. - student of UB-17b group, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: gvozdik620@gmail.com

Scientific supervisor: **Valeriy Aleksandrovich Kornienko** – candidate of historical sciences, doctor of political sciences, professor, head of the department of social and political sciences, academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences, e-mail: valkorney1958@gmail.com.